

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 3, Article Number: 1C0438

EDUCATION SCIENCES

Received: November 2010

Accepted: July 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

**Münire Aydılek Çiftçi
Özkan Özgün**

Cukurova University
mciftci@cu.edu.tr
Adana-Turkey

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN OYUNCAK TERCİHLERİNİN VE AKRAN
ETKİLEŞİMLERİNİN EBEVEYN CİNSİYET ROLLERİ ALGISI BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

ÖZET

Bu araştırmada anne ve babaların cinsiyet rolleri algısı ile 60-72 aylık okul öncesi çocukların akranları ile olan etkileşimleri ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, alt, orta ve üst sosyo ekonomik düzeye (SED) sahip anne babalar ve onların çocuklarından oluşmaktadır. Ebeveynlerin cinsiyet rolleri algısı Cinsiyet Rollerini Davranış Ölçeği (CRDÖ) ile ölçülmüş, çocuklara ilişkin veriler grup gözlemi ile toplanmıştır. Araştırma bulguları, babaların eril cinsiyet rol algısının SED'e göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Gözlem sonuçları kız ve erkek çocukların farklı etkinlikleri tercih ettiklerini ve bu etkinliklerde harcadıkları zamanın anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir. Erkekler güç, hız ve dayanıklılık gerektiren oyunları tercih ederken, kızlar bakım vermeyi, ebeveyn rolünde olmayı ve grup içi etkileşimleri gerektiren etkinlikleri tercih etmişlerdir. Ebeveynlerin dişil ve eril cinsiyet rol algısı ile çocukların tercih ettikleri bazı etkinlikler arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Rol Algısı, Eril Cinsiyet Rol Algısı, Dişil Cinsiyet Rol Algısı, Oyuncak Tercihleri, Akran Etkileşimleri

**PEER INTERACTIONS AND TOY PREFERENCES OF PRESCHOOL AGED CHILDREN AS
FUNCTIONS OF THEIR PARENTS**

ABSTRACT

Purpose of the present study was to investigate the game and peer preferences of preschool aged children as functions of their parents' gender role perceptions. Sample of the present study came from randomly selected schools in three different socioeconomic levels. Gender role perceptions of parents were assessed using Sex Roles Behaviors Scale (SRBS), while participant children were observed in a group. Results of the study revealed that the gender role perceptions of the fathers were significantly differed by socioeconomic level. Children's play and peer preferences also significantly differed by sex of the participant children. While boys preferred to play rough and tumble games in larger groups requiring a wider space, girls preferred to play games that include caring for others, imitating role models such as parents and teachers.

Keywords: Gender Roles Perceptions, Masculinity Gender Perceptions, Feminine Gender Perceptions, Toy Preferences, Peer Interactions

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Cinsellik, doğum öncesinden başlayarak insan gelişiminin her döneminde önem taşıyan, bireyin ve çevresindekilerin davranışlarını, algılarını, güdülerini, tercihlerini ve duygularını derinden etkileyen karmaşık bir olgudur. Yaşamın her aşamasına bu denli etkisi olan bu olgunun anlaşılması ve açıklanması için psikoloji (Lara ve Cantu, 1989; Snarey, Friedman ve Blosi, 1986 (akt.Girginer, 1994)) , biyoloji (Shaffer, 1988), sosyoloji (İmamoğlu, 1993; Kağıtçıbaşı ve Kansu, 1976) ve eğitim (Jacklin ve Macobby, 1978; Llyod ve Smith,1986 (akt. Maccoby, 1978) ; Mangır ve Baran, 1990; Aksoy, 1990; Serbin, Moller, Gulko, Powlishta ve Colburne, 1994; Thompson, 1975 (akt. Maccoby, 1978) ; Moore, 2004; Keleş, 2008; Gökkaya, 1994; Hee, 2007; Greulich, 2007) gibi farklı disiplinlerde çeşitli çalışmalar yürütülmüş ve farklı kuramlar geliştirilmiştir. Bu çalışmalar cinsellik ve cinsel gelişim hakkında bildiklerimizi derinleştirmiş olsa da, ulaşılan sonuçlar daha farklı soruların sorulmasına yol açmış ve bu alanda ulaştığımız yanıtlardan çok daha fazla sayıda sorunun yanıtlanma gereksinimi var olmaya devam etmiştir. Bu çalışma, okul öncesi dönem çocuklarının cinsel gelişimlerini, çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri kapsamında incelemiştir. Çocukların anne-babalarının sahip olduğu cinsiyet rolleri algısının çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile nasıl ilişkilendiği araştırılmıştır. İlk olarak cinsel gelişim ile ilgili literatürde sıkça karşılaştığımız cinsiyet, cinsellik, cinsel kimlik ve cinsel roller gibi bazı temel kavramlar kısaca açıklanmıştır, ardından ise araştırma ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

Cinsiyet, biyolojik tabanlı ve çoğu zaman durağan bir kavram olarak algılanırken, cinsellik ise kültürel, toplumsal kabul ve beklentileri içerdiği için zaman içerisinde ve toplumdaki topluma değişen bir yapıya sahiptir (Artan ve Bayhan, 2007; Hee, 2007; Yögev, 2006). Toplumun kadın ve erkeğe, biyolojik farklılıklar dışında yüklediği roller, onlardan kadın ve erkek olarak beklediği davranış kalıpları *toplumsal cinsiyet* (gender) kavramıyla tanımlanmaktadır. Cinsiyet, çocuğun kimliğinin oluşması için gerekli toplumsal çerçeveyi çizerken (Tobin, 2007), cinsel kimlik yaşamın ilk yıllarında çocuğun çevresiyle etkileşimi sonucunda çocuk tarafından etkin bir şekilde oluşturulan toplumsal bir yapıdır (Hee, 2007; Yögev, 2006).

Cinselliğin, cinsel kimlik ve cinsel rol olmak üzere iki önemli boyutu vardır. Çocuklarda ortalama üç yaş civarında gelişen cinsel kimlik, kişinin kendisini toplumsal, ruhsal ve kişisel bakımdan kadın veya erkek olarak algılamasıdır (Artan ve Bayhan, 2007). Cinsel kimlik algısı bireyin biyolojik eşeyinden bağımsızdır. İnsanların çoğunluğunda cinsel kimlik ile biyolojik eşeyssel özellikler uyumlu olsa da bazı durumlarda, transeksüellerde görüldüğü gibi, kişi kendisinin karşı cinsten olduğuna ya da olması gerektiğine inanır. Cinselliğin ikinci boyutu olan cinsel rol algısı, kadın ve erkeğin nasıl davranması, ne şekilde düşünmesi ve neler hissetmesi gerektiği hakkındaki toplumsal beklentiler bütünüdür. Toplum içinde kadınlar ve erkekler için tanımlanmış farklı roller vardır. Parsons'ın (1995) rol teorisini cinsiyet çalışmalarına başarılı bir şekilde uygulamasından sonra (akt. Moore, 2004), sosyal bilimlerde hem bir kültür içinde hem de kültürler arası araştırmalarda tartışma konusu olan cinsiyet rolleri, *dişillik* (femininity) ve *erillik* (masculinity) boyutlarına ayrılmış, cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyet ile ilgili çeşitli kuramlar geliştirilmiştir.

Cinsel gelişim ve cinsiyet rolleri edinimini açıklayan kuramlar temel olarak biyolojik, toplumsal ve gelişimsel-bilişsel yaklaşımlar olarak sınıflandırılabilirler. Biyolojik yaklaşım; doğum öncesi ve sonrasında kadın ve erkek cinsiyetleri arasındaki farklılıkları

genetik, anatomik ve hormonal değişkenlerle açıklar (Shaffer, 1988). Cinsiyet rolleri gelişiminde toplumsal etmenleri de dikkate alan psikanalitik kurama göre cinsiyet rollerinin kazanılması oedipus karmaşasının çözümlenmesi ile olur. Ancak bu kuramın ileri sürdüğü hipotezler bilimsel çalışmalarla yeterince test edilmemiştir.

Kohlberg (1996), bilişsel gelişimsel kuram ile klasik öğrenme kuramlarından farklı olarak, cinsiyet rolü kimliği kazanımında cinsiyetlere yönelik bilgiyi alma ve değerlendirmede çocuğu edilgin bir konumdan etkin bir konuma geçirmektedir. Bilişsel gelişimsel kuram çerçevesinde, çocuğun cinsiyet rolü algısı, sınıflandırması ve toplumsal cinsiyetin değişmezliği üzerine yapılan çalışmalar cinsiyete ilişkin bilişsel yapı ve algıların cinsel davranışlara temel oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır

Sandra Bem (1984), eril ve dişil olarak iki boyutta ele alınan cinsiyet rolü kavramına *androjeni* olarak tanımlanan yeni bir boyut daha eklemiştir. Androjeni; iki boyutlu olarak düşünülen eril ve dişil davranışlarının tek bir bireyde dengeli bir şekilde bulunması durumudur. Cinsiyet şemaları kuramı cinsiyet rolü kavramını toplumsal ve bilişsel açıdan ele almaktadır. Kız ve erkek çocuk, kendi toplumunun erilliği ve dişilliği nasıl tanımladığını öğrenmek için gözlem yapmakta ve kendi bilişsel yapısı tarafından ayrıştırmaktadır. Cinsiyet şemaları kuramının önemli temsilcilerinden bir diğeri olan Orlofsky, cinsiyet rolünü, yaşamın tüm alanlarını kapsayan (meslek, evlilik ilişkileri, çocuklarla ilişkiler, cinsel tercih gibi) bir kavram olarak ele almıştır (akt.Gökkaya, 1994).

Sosyal öğrenme kuramı, çocuğun cinsiyetine uygun modelleri gözleyerek, onları taklit ederek davranışların edinilmesinin ve bu davranışların ödüllendirilmesinin çocukların cinsiyet rolünü kazanmalarındaki önemini vurgular. Erkek çocuklar eril özellikler sergileyen, kız çocuklar ise dişil özellikler sergileyen kişiler model alıp taklit ederek eril ya da dişil davranış özellikleri geliştirirler. Cinsel rol edinimi, modelin seçilmesi, model ile erillik veya dişillik özelliklerinin eşleştirilmesi, modelin uygun kategoriye yerleştirilmesi, modelin davranışlarına dikkat edilmesi, modelin davranışlarının bellekte depolanması, uygun bir ortamın ve olumlu beklentilerin ağırlık kazandığı bir anın saptanması, daha önce modelde gözlenmiş davranışların zihinde canlandırılması, ilgili davranışların ortaya konması ve sergilenen davranışlarının sonuçlarının değerlendirilmesi gibi bilişsel süreçleri etkin bir şekilde kullanmayı gerektirmektedir (Bandura, 1977; Gökkaya, 1994). Bu çalışmada ulaşılan bulgular sosyal öğrenme kuramı açısından ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Cinsel gelişime dair yurt içi ve yurt dışı araştırmalar incelendiğinde yaygın olarak annelerin cinsiyet algılarının incelendiği, babaların çalışmalarda yeterince temsil edilmedikleri saptanmıştır (Maccoby, 1998; Tobin, 2007; Yogev, 2006). Cinsel gelişime dair araştırmaların büyük oranının Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da yürütüldüğü göz önüne alındığında çalışılan örneklemelerden ulaşılan sonuçların genellenebilirliğinin kısıtlı olduğu dikkati çekmektedir. Söz konusu çalışmaların örneklemeleri genellikle Avrupa göçmeni beyaz ırktan gelen, orta ve üst SED'deki katılımcılardan oluşmaktadır. Bu nedenle sadece belli bölgelerde belli demografik özellikler taşıyan katılımcılarla yapılan araştırmaların ortaya koyduğu bulguları, farklı bölgelerde yaşayan ve farklı kültürel, dilsel, tarihsel ve demografik özellikler gösteren katılımcılara genellemede güçlükler yaşanacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde yapılan araştırmalarda farklı SED'den gelen örneklemelerle çalışmalar yürütülmüş ancak ebeveynlerin cinsiyet rol algıları yeterince incelenmemiş ve çocukların oyuncak, oyun

tercihlerinde, akran etkileşimlerinde ağırlıklı olarak kartlarla eşleştirme yöntemi kullanılmış, çocukların etkinlikleri yeterince gözlenmemiştir.

Bu araştırma, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan farklı toplumsal, kültürel, tarihsel özellikler gösteren bir ülke olan Türkiye'de farklı sosyo-ekonomik düzeydeki (SED) ailelerle yapılmıştır. Ebeveynlerle çalışılırken babaların da örnekleme dahil edilmesine önem gösterilmiş, ebeveynlerin cinsiyet rol algıları ölçülmüş, çocukların akran etkileşimleri ve oyuncak tercihleri gözlemlerle saptanmıştır. Araştırmada, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babaların cinsiyet rolleri algısı ile 60-72 ay arası çocukların akranları ile olan ilişkileri ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır;

- Farklı SED'deki anne-babaların cinsiyet rolleri algıları arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
- Etkinlikler bazında kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?
- Anne-babaların cinsiyet rolleri algısı ile çocukların akranları ile olan etkileşimleri ve oyuncak tercihleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Çocukların cinsel kimliğinin oluşmasında ve cinsel eğitiminde anne-babalara önemli roller düşer. Ancak, ülkemizde cinselliğe dair takınılan tavırların genellikle uç noktalarda ve hatalı olduğu görülür (Yavuzer, 2001). Oysa, toplumsal yaşam içinde kız ve erkek çocukları tutum ve davranışlarından dolayı yargılamamak, onların sağlıklı cinsiyet rolleri edinmesine yardımcı olmakla birlikte, cinsiyete dair yanlış kalıp yargıların değişmesine de olanak sağlar. Bu temel noktalardan hareketle, ebeveynlerin, öğretmenlerin, çocuklarla çalışan diğer yetişkinlerin, çocukların cinsiyet rollerinin gelişimini ve anne-babanın cinsiyet algısının bu süreç ile olan ilişkisini bilmek oldukça önemlidir.

Bu araştırma, cinsiyet rolleri algısının okul öncesi dönemde çocukları bulunan anne-babalar tarafından nasıl algılandığını yansıtmakta ve bu cinsiyet algısının sosyo-ekonomik koşullara göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmemizi sağlamaktadır. Ayrıca ebeveynlerin sahip oldukları cinsiyet rol algısının, çocukların davranış ve tercihlerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu çalışma, çocukların akranları ile iletişimi ve oyuncak/etkinlik tercihlerinde cinsiyet etkisi, yetişkinlerle çocukların cinsiyet algılarının karşılaştırılması açısından kaynak oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, ebeveynlerin konu ile ilgili bilgilerini derinleştirmesi, aileler ile çalışan öğretmenler ve diğer meslek elemanlarına ebeveynlere nasıl rehberlik edebilecekleri konusunda fikirler sunması ve gelecekte yapılacak araştırmalara dayanak oluşturması açısından önemlidir.

3. YÖNTEM (METHODS)

3.1. Araştırma Modeli (Research Model)

Çalışmada iki farklı araştırma yöntemi birlikte kullanılmıştır. Nicel verilerin toplanması ve yorumlanmasında değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılması ve gruplar arasındaki olası cinsel rol algılarındaki farklılığın saptanması için betimsel ve ilişkisel araştırma deseni tercih edilmiştir. Nitel veriler grup gözlemleri yapılarak toplanmıştır.

3.2. Katılımcılar (Participants)

Örneklem seçiminde, okulların buldukları semtin sosyoekonomik düzeyi dikkate alınarak, seçkisiz amaçlı örneklem yöntemi seçilmiştir. Belirlenen amaç ve seçilen örnekleme yöntemi doğrultusunda Adana il merkezinde anasınıfları bulunan ilköğretim okullarının SED'i göz önüne alınarak okullar üst, orta ve alt olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Oluşturulan her gruptan yansız numaralar kullanılarak seçkisiz olarak en az bir okul seçilmiş, seçilen her okuldan da aynı yöntemle en az bir sınıf seçilmiştir.

Yansız numaralar kullanılarak seçilen okullardan gelen; üst SED'den 31 (15 anne; 16 baba), orta SED'den 22 (12 anne; 10 baba), alt SED'den 25 katılımcı (13 anne; 12 baba) olmak üzere toplam 78 katılımcı (N=78) çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Farklı SED'deki anne ve babaların ortalama yaşları açısından aralarında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Katılımcı babaların ortalama yaşı ($x=37.3$) iken, annelerin ortalama yaşı ise ($x=33$) olarak saptanmıştır.

Tablo 1. Katılımcı ebeveynlerin öğrenim durumları
(Table 1. Participant parents' education levels)

SED	Okur Yazar Değil		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu		Meslek Yük.Okul Mezunu		Fakülte Mezunu		Yüksek Lisans-Doktora	
	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne
Üst	-	-	%10	%13	%7	-	%32	%58	%23	%16	%23	%13	%7	-
Orta	-	-	%36	%48	%14	%24	%36	%10	-	%14	%14	%5	-	-
Alt	-	%8	%24	%42	%28	%13	%48	%38	-	-	-	-	-	-

Tablo 1'de farklı sosyo ekonomik düzeydeki anne ve babaların öğrenim düzeyleri verilmiştir. Annelerin öğrenim durumlarını incelediğimizde; üç düzeyde de lise mezunu anneler olduğu ama üst düzeyde daha yoğun olduğu, 2 yıllık yüksek okul ve 4 yıllık üniversite mezunu annelerin ise üst ve orta düzeyde olup, alt düzeyde hiç bulunmadığı, bunun dışında üst ve orta düzeyde okur yazar olmayan anne olmadığı ama alt düzeyde okuma yazma bilmeyen anne olduğu görülmektedir. Orta ve alt düzeyin ilkököl mezunu oranının üst düzeyden daha yoğun oldu görülmektedir. Ayrıca alt SED' de okuma yazma bilmeyen annelerden biri Türkçe konuşmayı bilmemektedir.

Babaların öğrenim durumlarını incelediğimizde; her üç düzeyde de okur yazar olmayan baba bulunmadığı, ilkököl mezunu oranının orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde üst sosyo-ekonomik düzeyden daha yoğun olduğu, orta ve alt düzeyde hiç 2 yıllık yüksek okul mezunu bulunmadığı, alt seviyede 4 yıllık üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu bulunmadığı, doktora veya yüksek lisans mezunu babaların sadece üst düzeyde bulunduğu görülmektedir.

Katılımcı ailelerin öğrenim düzeyleri arasındaki farklar dışında; aylık gelirleri, oturdukları evlerin kira veya mülk olup olmadığı, bu evlerin kaç odalı olduğu, kaç çocuk sahibi oldukları ve ailede birlikte yaşayan birey sayıları arasında da üst, orta ve alt SED' deki aileler arasında farklar saptanmıştır. Aylık geliri 2000 TL ve üzeri olan ailelerin çoğunun üst SED'de olduğu, 666 TL ve daha az aylık gelire sahip ailelerin daha çok alt ve orta SED'de yaşadığı görülmektedir. Bunun dışında gelir düzeyi açısından alt SED'deki katılımcılar arasında geniş bir dağılım olduğu saptanmıştır. Bunun sebebinin, bu bölgedeki insanların bir kısmının ticaretle uğraşması olduğu düşünülmektedir. Oturulan ev açısından baktığımızda; en çok kirada oturan ailelerin orta düzeyde olduğu, en çok mülk sahibi ailelerin üst düzeyde olduğu, üst düzeyde ki ailelerin hiç birinin iki odalı evde oturmadığı, orta ve alt düzeyde ki ailelerin en çok 3 odalı

evde, üst düzeyde ki ailelerin ise en çok 4 odalı ve bir kısmının ise 5 odalı evde oturduğu görülmektedir.

Sahip olunan çocuk sayısı açısından aileler karşılaştırıldığında üst düzey seviyedeki ailelerin büyük çoğunluğunun iki çocuk sahibi olduğu, bir kısmının ise tek çocuk sahibi olduğu; orta düzeydeki ailelerin ise daha çok iki ve üç çocuk sahibi, % 5 oranında 4 çocuk sahibi oldukları; alt düzeydeki ailelerde çocuk sahibi olmada geniş bir dağılım olduğu, 5, 6 ve 7 çocuk sahibi olma oranının % 8 olduğu görülmektedir. Ailedeki birey sayısına baktığımızda ise her üç düzey içinde yığılmanın 4-5 kişilik ailelerde olduğu; alt düzeyde 8 ve daha fazla kişinin yaşadığı ailelerin olduğu; 6-7 kişilik aile oranının ise üst düzeyden alt düzeye doğru arttığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları (Data Collection Tools)

Araştırmada veri toplama araçları olarak; Ebeveynler için Demografik Bilgi Formları, Cinsiyet Rollerini Davranış Ölçeği (CRDÖ), Grup Gözlem Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu (Demographic Data Form)

Anne-babalar hakkında gerekli bilgilere ulaşabilmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan demografik bilgi formu kullanılmıştır. Anne-baba demografik bilgi formu; yaşları, çocuğa yakınlıkları, aylık gelirleri, çocukların cinsiyetleri, meslekler, öğrenim seviyeleri, ailedeki birey sayısı, yaşadıkları yer gibi bilgileri içermektedir.

3.3.2. Cinsiyet Rollerini Davranış Ölçeği; CRDÖ (Sex Behavior Role Scale; SBRS)

Anne-babaların cinsiyet algılarını belirleyebilmek için Orlofsky (1984) tarafından geliştirilmiş ve toplam 240 maddeden oluşan Cinsiyet Rolü Davranış Ölçeği (CRDÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin Türk toplumuna göre standardizasyon çalışmaları Girginer (1994) tarafından yürütülmüştür. Ölçekten elde edilen güvenilirlik kat sayısı 0,93'dür. Bu çalışmada yararlanılan CRDÖ uyarlaması Gökçaya'nın (1994) çalışmasından alınmıştır. Ölçek araştırmanın amacına uygun düzenlenmiş sportif faaliyetler, boş zaman etkinlikleri, ilgi alanları, mesleki ilgiler, ev içi işler ve çocuk bakımı alt ölçeklerini içeren toplam 106 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 48 dişil madde, 48 eril madde ve 10 farklılaşmayan madde içermektedir. Sportif Faaliyetler alt ölçeği, futbol oynama gibi eril, voleybol oynama gibi dişil; Boş Zaman Etkinlikleri/ İlgi Alanları alt ölçeği, rekabete dayalı oyunlardan hoşlanırım gibi eril, moda dergisi okurum gibi dişil; Mesleki İlgiler alt ölçeği, bilgisayar programcılığı gibi eril, ilkokul öğretmeni gibi dişil; Evlilik İlişkilerinde: Ev İçi İşler alt ölçeği, mangal yapmak gibi eril, yemek pişirmek gibi dişil; Evlilik İlişkilerinde: Çocuk Bakımı alt ölçeği, çocukları maça götürmek gibi eril, çocuklara kahvaltısını yaptırmak gibi dişil maddeleri içermektedir. Ölçekte değerlendirme sistemi, bireylerin, erillik alt ölçeğinde ve dişillik alt ölçeğinde yüksek/düşük puan ya da her iki ölçekte de yüksek/düşük puan almalarına göre yapılanmaktadır.

3.3.3. Gözlem (Observation)

Araştırmada, okul öncesi dönemdeki çocukların akranları ile ilişkileri ve oyuncak tercihlerinde cinsiyet algısını incelemek için gözlem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak; grup gözlemi yapılmıştır. Grup gözleminde zaman odaklı gözlem formu kullanılmış, davranışın görülme sıklığı (kaç defa görüldüğü) başlangıç ve bitiş zamanı, etkinlikte kaç kız kaç erkek bulunduğu dikkate

alınmıştır. Görülen davranışlar kısaca not edilmiş ve zaman çizelgesine işaretlenmiştir (Nadelman, 2004).

3.4. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Genel amaç çerçevesinde; CRDÖ ve alt boyutlara ilişkin anne-babaların tepkilerinin değerlendirilmesi için ortalamalar alınmış, anne-baba ortalama dişil ve eril cinsiyet puanlarının SED'e göre olası farklılıklarının saptanması için ANOVA yapılmış, kız ve erkek çocukların tercih ettiği etkinlikleri görebilmek için ortalamalar hesaplanmış, etkinlikler bazında kız ve erkek çocuklar arasındaki farkları görebilmek içinse t-testi analizleri uygulanmış, anne-babaların dişil ve eril puanları ile çocukların akran etkileşimlerini incelemek için Pearson zero order korelasyonlar, ebeveynlerin dişil-eril puanları ile çocukların oyuncak tercihlerinin incelemesi için Pearson zero order korelasyonlar kullanılmıştır.

Ulaşılan nitel verilerin analizinde araştırmacı verileri gruplamış, temalarına ayırmış ve gözlem temaları, etkileşim ve oyuncak tercihlerinde görülen temel eğilimler ortaya çıkarılmıştır. Nitel bulgular çalışma içerisinde ayrı bir başlık altında sunulmuştur.

4. SINIRLILIKLAR (LIMITATIONS)

- Çalışılan örneklem 2009-2010 yılı Adana ili merkez ilçelerinde farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip bölgelerde bulunan üç ilköğretim okulundan tesadüfi olarak seçilen birer anasınıfı çocukları ve bu çocukların ebeveynleri ile sınırlıdır.
- Ebeveynlere uygulanan Cinsiyet Rollerini Davranış Ölçeği yurt dışında geliştirilmiştir. Bu ölçeğin Türkiye'de geçerlik-güvenirlilik çalışmaları yapılmış olmasına rağmen, ölçeğin içeriği ve bazı ifadeleri bakımından anlam kaymaları yaşanmış olabilir.

5. BULGULAR VE YORUM (RESULTS AND DISCUSSIONS)

Nitel ve nitel verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular takip eden bölümlerde sunulmuştur. İlk olarak katılımcı ebeveynlerin her alt ölçek için ortalamaları ve standart sapmaları anne ve babalar için ayrı ayrı hesaplanmış ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de cinsiyet rollerini davranış ölçeğinin uygulandığı farklı SED'deki anne-babaların cinsiyet rollerini algısı ortalamalarını incelediğimizde; alt ölçek ortalamalarının, üst, orta ve alt düzeyde de genel olarak bir birine yakın olduğu görülmektedir. Sportif faaliyetler alt ölçeğinde; üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, orta sosyo-ekonomik düzeydeki babaların, boş zaman etkinlikleri, ilgi alanları alt ölçeğinde; üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, alt sosyo-ekonomik düzeydeki babaların, mesleki ilgiler alt ölçeğinde; orta sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ve babaların, evlilik ilişkileri alt ölçeğinde; üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, alt sosyo-ekonomik düzeydeki babaların, çocuk bakımı alt ölçeğinde; alt sosyo-ekonomik düzeydeki babaların ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ortalama puanları yüksektir.

Farklı sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ebeveynlerin dişil ve eril cinsiyet puanları bakımından aralarında fark olup olmadığını saptamak amacıyla tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları, farklı SED' deki annelerin dişil ve eril cinsiyet rol algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığını ortaya koymuştur. Babaların eril ($F=5.48$, $df=2$, $p<0.05$) cinsiyet rol algısı puanları açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu, dişil ($F=2.55$, $df=2$, $p=0,09$) cinsiyet rol algısı puanlarının istatistiksel anlamlılık eğilimi gösterdiği saptanmıştır. Babaların eril cinsiyet algısı puanlarında

görülen anlamlı farkın nereden kaynaklandığını saptamak amacıyla Tukey post hoc analizleri yapılmıştır. Orta SED' de bulunan babaların eril cinsiyet rol algılarının ($x=2.71$), alt ($x=3.53$) ve üst ($x=3.39$) SED' deki babalardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu, alt SED'deki babaların en yüksek eril cinsiyet rol algısına sahip olduğu saptanmıştır. Orta SED'de bulunan babaların eril ve dişil cinsiyet rol algısı puanları bir birine yakın bulunmuştur. Alt SED' de bulunan babaların cinsiyet rol algısı hakkında daha geleneksel bir yapıya sahip oldukları, orta SED' de bulunan babaların ise göreceli olarak androjen bir yapı sergileme eğiliminde oldukları düşünülmektedir.

Tercih edilen oyuncak, yapılan etkinlik ve akran etkileşimleri sürecinde kız ve erkek çocukların davranışlarına bakılmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirilken kız ve erkek çocuklar tarafından en çok ($x>0.6$) ve en az ($x<0.3$) tercih edilen oyuncak, yapılan etkinlik ve davranışlar ortaya konulmuştur. Kız ve erkek çocukların serbest zaman etkinliklerinde hangi etkinlikleri tercih ettiklerini ve hangi etkinlik tercihlerinde iki cinsiyet arasında anlamlı fark olduğunu saptamak amacıyla bir dizi bağımsız gruplar t-testi analizleri yapılmış, Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 2. CRDÖ ve alt boyutlara ilişkin anne-babaların ortalama puanları

(Table 2. Mothers-fathers mean scores on sbrs and its sub-dimensions)

		SED	N	X	ss	Madde Sayısı	Minimum	Maksimum
Sportif faaliyetler cinsiyet alt puan	Anne	Üst	14	1.80	0.85	8	1.00	4.50
		Orta	12	2.05	0.45		1.38	2.88
		Alt	13	1.96	0.51		1.00	3.00
	Baba	Üst	16	3.04	0.72		1.67	4.25
		Orta	10	2.87	0.91		1.00	3.71
		Alt	12	2.79	0.75		1.50	3.75
Boş Zaman Etkinlik.ilgi alanları cinsiyet alt puan	Anne	Üst	15	2.94	0.62	14	2.14	4.50
		Orta	12	2.93	0.62		2.08	4.14
		Alt	13	3.07	0.53		2.00	4.21
	Baba	Üst	16	2.67	0.95		1.57	5.20
		Orta	10	2.87	1.19		1.79	5.00
		Alt	12	2.11	0.31		1.57	2.50
Mesleki ilgiler cinsiyet alt puanı	Anne	Üst	15	2.61	0.30	42	1.98	3.00
		Orta	12	2.44	0.31		2.02	3.00
		Alt	13	2.66	0.36		2.15	3.53
	Baba	Üst	16	3.12	0.33		2.46	3.54
		Orta	10	2.83	0.36		2.15	3.44
		Alt	12	3.27	0.19		2.95	3.54
Evlilik ilişkileri cinsiyet alt puanı	Anne	Üst	14	2.29	0.63	21	1.45	4.00
		Orta	12	2.46	0.82		1.65	4.85
		Alt	12	2.32	0.54		1.65	3.55
	Baba	Üst	16	2.54	0.98		1.70	5.30
		Orta	10	2.41	0.70		1.79	4.16
		Alt	11	2.26	1.13		1.25	5.35
Çocuk bakımı cinsiyet alt puanı	Anne	Üst	14	2.88	0.62	21	1.83	4.33
		Orta	12	2.53	0.57		1.59	3.90
		Alt	13	2.75	0.28		2.19	3.29
	Baba	Üst	16	3.03	0.65		2.33	5.14
		Orta	10	2.98	0.67		2.33	4.57
		Alt	12	2.75	0.28		2.10	4.43

Tablo 3. Babaların ortalama dişil ve eril cinsiyet puanlarının sed göre ANOVA sonuçları
(Table 3. ANOVA results of fathers' mean scores of femininity and masculinity based on SES)

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ortalama Dişil Cinsiyet Puanı	Gruplar arası	2.839	2	1.420	2.554	.092
	Gruplar içi	19.452	35	.556		
	Toplam	22.291	37			
Ortalama Eril Cinsiyet Puanı	Gruplar arası	4.204	2	2.102	5.480	.008
	Gruplar içi	13.424	35	.384		
	Toplam	17.628	37			

Tablo 4. Etkinlikler bazında kız ve erkek çocuklar arasındaki farklılıklar
(Table 4. Differences between girls' and boys' means on activities)

Etkinlik, oyuncak ve davranışlar	n	x	ss	sd	t	p
Kulaktan kulağa fısıldama	Erkek	4	0	.00	-	-
	Kız	4	1.00	.00		
Makyaj malzemeleri (ruj, far, allık) ile süslenme, saç tarama, aynaya bakma	Erkek	18	0.17	.22	34	-8.78
	Kız	18	0.83	.22		
Bebek ile oynama (sallama, gezdirmeme, yemek yedirme)	Erkek	19	0.18	.35	35	-5.51
	Kız	18	0.82	.36		
Dans etme	Erkek	4	0.19	.37	6	-2.35
	Kız	4	0.81	.37		
Evcilik oynama (anne, baba, çocuk, komşu), yemek yapma, gezme	Erkek	22	0.22	.20	42	-8.44
	Kız	22	0.76	.21		
Peluş oyuncaklarla oynama	Erkek	16	0.25	.39	46	-4.64
	Kız	15	0.75	.36		
Arkadaşlarıyla sohbet etme, konuşma	Erkek	25	0.27	.39	46	-4.64
	Kız	23	0.73	.36		
Serbest resim veya boyama yapma	Erkek	9	0.33	.32	16	-2.33
	Kız	9	0.69	.29		
Arkadaşına küsme	Erkek	3	1.00	.00	-	-
	Kız	3	0	.00		
Hırsız-polis oynama, yakalama, silah kullanma, ateş etme	Erkek	15	0.95	.12	28	19.86
	Kız	15	0.06	.12		
Araba, otobüs, trafik işaretleri gibi oyuncaklarla oynama	Erkek	21	0.95	.14	39	19.86
	Kız	20	0.05	.14		
Direksiyonu kullanarak araba sürme	Erkek	16	0.94	.14	30	17.22
	Kız	16	0.06	.14		
Tamir aletleri (eki, testere) ile sınıftaki eşyaları tamir etme	Erkek	14	0.91	.21	26	10.36
	Kız	14	0.09	.20		
Arkadaşıyla boğuşma, güreş, dövüş, karate yapma	Erkek	18	0.84	.41	34	5.17
	Kız	18	0.22	.29		
Küçük legolar, bloklarla ve takmalı oyuncaklarla masada oynama	Erkek	18	0.81	.36	34	4.78
	Kız	18	0.22	.35		
Büyük bloklarla ev, kule, kale yapma	Erkek	11	0.79	.27	20	5.06
	Kız	11	0.21	.26		
Arkadaşını eleştirme, kıyaslama yapma	Erkek	5	0.66	.11	10	2.81
	Kız	7	0.38	.18		
Puzzle yapma	Erkek	12	0.65	.35	22	2.24
	Kız	12	0.33	.35		

Yapılan t-testi analizleri resim yapma, evcilik oynama, bebek ile oynama, sohbet etme, oyuncak-makyaj malzemelerini kullanma gibi etkinlikleri kızların erkeklerden anlamlı bir şekilde daha fazla tercih ettiğini ve bu etkinliklerde oldukça uzun zaman geçirdiklerini ortaya koymuştur. Diğer yandan, boğuşma, hırsız-polis oynama, direksiyon kullanma, trafik işaretleri ile oynama, puzzle ve bloklarla oynama ve tamir aletleri ile oynama gibi etkinlikleri ise erkekler kızlara oranla anlamlı olarak daha çok tercih etmekte ve zamanlarının çoğunu bu etkinlikler ayırmaktadırlar.

Etkinlik ortalamaları incelendiğinde; evcilik oynama, bebek-peluş oyuncaklar ile oynamak, dans etmek, arkadaşlarıyla sohbet etmek, kulaktan kulağa fısıldamak gibi davranışları kızların, arkadaşına küsmek, arkadaşıyla fiziksel saldırganlık içeren davranışları yapmak, büyük bloklar, küçük legolar-bloklar ve takmalı oyuncaklarla, tamir aletleri, araba, otobüs gibi oyuncaklarla oynamak ve hırsız-polisçilik oynamak, direksiyon kullanarak araba sürmek gibi etkinlikleri ise daha çok erkeklerin tercih ettiği görülmüştür. Kulaktan kulağa fısıldamak davranışı sadece kızlarda, küsme davranışı ise sadece erkeklerde görülmüştür. Kızlar duygu ve düşüncelerini gizlice farklı arkadaşlarıyla paylaşarak ortaya koyarken, erkekler ise daha sert ve açık bir tepki ile küsmektedir. Toplum içinde kadın ve erkeklerin sosyal ilişkilerde sergilediği bu davranışları kız ve erkek çocuklarda benzer bir şekilde ortaya koymaktadır. Etkinlikler incelendiğinde; erkek ve kız çocuklarının karşı cinse hitap eden bazı davranış ve etkinliklere düşük oranlarda olsa bile katıldıkları fark edilmektedir. Yapılan gözlemlerle ilişkilendirdiğimizde erkek ve kızların karşı cinsin etkinliklerine karşı cins gruplarında yer alarak katıldıkları, bu tür etkinlikleri kendi hemcinslerinden oluşan gruplarda tercih etmedikleri görülmüştür.

5.1. Anne-Babaların Cinsiyet Rollerini Algısının Çocukların Akranları ile Olan Etkileşimleri ve Oyuncak Tercihindeki İlişki (Relationships between Parents Gender Role Perception with Children's Peer Interactions and Toy Preferences)

Yapılan araştırmanın amaçları doğrultusunda kız ve erkek çocukların tercih ettikleri oyuncaklar ve akran etkileşimleri ile ebeveynlerin cinsiyet rol algısı arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Daha ayrıntılı ve net sonuçlar elde etmek için; kız ve erkek çocukların oyuncak ve etkinlik tercihleri ile akran etkileşimleri, anne ve babaların eril ve dişil cinsiyet rol algıları ile ilişkilendirilmiştir.

5.1.1. Ebeveyn Dişil ve Eril Cinsiyet Rol Algısı ile Kız ve Erkek Çocukların Akran Etkileşimleri ve Oyuncak Tercihindeki İlişkinin İncelenmesi (Relationships Between Parents' Masculine and Feminine Role Perception and Girls and Boys Peer Interactions and Toy Preferences):

Ebeveynlerin dişil cinsiyet rol algısı erkek çocuklarının; öğretmene danışmak, yaptıklarını göstermek ($r=-0,94$, $p<0,05$), spor aletleri ile oynamak ($r=-0,55$, $p<0,05$) ile negatif yönde anlamlı ilişkilendirilmiştir. Eril cinsiyet rol algısı ise erkek çocukların; öğretmene danışmak, yaptıklarını göstermek ($r=0,85$, $p<0,05$), öğretmeni ve arkadaşlarını öpmek, sarılmak ($r=0,94$, $p<0,05$), küçük legolar, bloklarla ve takmalı oyuncaklarla masada oynamak ($r=0,57$, $p<0,05$) pozitif yönde, kavram oyuncakları ile oynamak ($r=-0,72$, $p<0,05$) ile negatif yönde anlamlı ilişkilendirilmiştir. Sınıf içinde erkek çocukların kız çocuklardan daha hareketli oldukları ve bu tür oyunları tercih ettikleri gözlemlendiği için, dişil cinsiyet rol algısı arttıkça

erkeklerde gözlenme oranının azalması beklenen bir sonuçtur diyebiliriz.

Ebeveynlerin dişil cinsiyet rol algısı kız çocukların; arkadaşları ile dövüşme, boğuşma, karate gibi saldırganlık gibi fiziksel saldırganlık içeren etkinlikler ($r=-0,51$, $p<0,05$), öğretmene şikayet etme ile ($r=-0,86$, $p<0,05$) negatif yönde, direksiyon kullanarak araba sürme etkinliği ($r=0,60$, $p<0,05$), hırsız-polis oynamak, yakalamak, silah kullanmak, ateş etmek ($r=0,54$, $p<0,05$) ve müzik aletleri ile oynama etkinlikleri ($r=0,64$, $p<0,05$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkilenebilmektedir. Ebeveynlerin dişil cinsiyet rol algısı artıkça kız çocuklarında görülen fiziksel saldırganlık içeren davranışların azalması dişil özellikler göz önüne alınınca beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmekte, ancak dişil rol algısı artıkça kız çocuklarının eril özellik taşıyan etkinlik ve davranış tercihleri arasındaki ilişkinin daha derin bir şekilde incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Ebeveynlerin eril cinsiyet rol algısı ise kız çocukların; direksiyon kullanarak araba sürme etkinliği ($r=-0,60$, $p<0,05$), arkadaşına yardım etmek ($r=-0,60$, $p<0,05$), arkadaşıyla boğuşmak, güreş, dövüş, karate yapmak ($r=-0,71$, $p<0,05$), puzzle yapmak ($r=-0,59$, $p<0,05$), sınıfı toplamak ($r=-0,81$, $p<0,05$) ile negatif yönde, araba, otobüs, trafik işaretleri gibi oyuncaklarla oynamak ($r=0,45$, $p<0,05$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkilenebilmektedir. Ebeveynlerin eril cinsiyet rol algısı artıkça kız çocuklarında görülen sınıfı toplamak ve arkadaşına yardım etmek davranışı azalırken, araba, otobüs, trafik işaretleri gibi oyuncaklarla oynama etkinliklerinin artması beklenen bir sonuçtur. Ebeveynlerin eril cinsiyet rol algısı kız çocukların, erkeklerin sergilediği davranışları göstermeye veya karşı cinse ait etkinlikleri tercih etmeye yönlendirdiğini düşünebiliriz.

5.1.2. Annelerin Dişil ve Eril Cinsiyet Rol Algısı ile Kız ve Erkek Çocukların Akran Etkileşimleri ve Oyuncak Tercihleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Relations Between Mothers' Masculine and Feminine Role Perception and Girls and Boys Peer Interactions and Toy Preferences):

Annenin dişil cinsiyet rol algısı erkek çocuklarının; öğretmene şikayet etme ($r=1,00$, $p<0,05$, sadece 3 kişide gözlendiği için bu sonuçlara ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir) , peluş oyuncaklarla oynamak ($r=0,73$, $p<0,05$) pozitif yönde, makyaj malzemeleri ile süslenme, saç tarama, aynaya bakma ($r=-0,58$, $p<0,05$) etkinlikleri ile negatif yönde anlamlı ilişkilenebilmektedir. Annenin erillik puanı ise erkek çocuklarının; öğretmene şikayet etme ($r=-0,94$, $p<0,05$, sadece 3 kişide gözlendiği için bu sonuçlara ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir) ile negatif yönde; kazma, kürek, tırmık, kova gibi oyuncaklarla oynama ($r=0,91$, $p<0,05$) etkinliği ile pozitif yönde anlamlı ilişkilenebilmektedir. Ayrıca annenin eril cinsiyet rol algısı erkek çocuklarının makyaj malzemeleri ile süslenmek, saç taramak, aynaya bakmak ile negatif yönde ilişkilenebilmektedir. Ancak bu ilişki $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir sonuç vermemiştir. Dişil ve eril cinsiyet rol algısı erkek çocuklarını, makyaj malzemeleri ile oynama davranışı aynı yönde etkilemiştir. Annenin eril ve dişil cinsiyet rol algısı erkek çocuklarını, kız ve erkek çocuklarda gözlediğimiz davranışlar açısından beklendiği gibi etkilemiştir. Örneğin; öğretmene şikayet etme ve makyaj malzemeleri ile süslenme, peluş oyuncaklarla oynama gibi davranış ve etkinliklerin dişil özellik taşıdığı ve daha çok kız çocukları tarafından gerçekleştirildiği düşünülmektedir.

Annenin dişil cinsiyet rol algısı kız çocuklarının; öğretmene danışmak, yaptıklarını göstermek ($r=-0,94$, $p<0,05$) ve büyük bloklarla, ev, kule, kale yapma ($r=-0,90$, $p<0,05$) ile negatif yönde, peluş

oyuncaklarla oynamayla ($r=0,73$, $p<0,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkilenmiştir. Annenin eril cinsiyet rol algısı ise kız çocuklarının; kazma, kürek, tırmık, kova gibi oyuncaklarla oynamak ($r=0,91$, $p<0,05$), büyük bloklarla, ev, kule, kale yapma ($r=0,88$, $p<0,05$), spor aletleri ile oynama ($r=0,93$, $p<0,05$) etkinlikleriyle pozitif yönde anlamlı ilişkilenmiştir. Annenin dişil cinsiyet rol algısı kız çocukların peluş oyuncaklarla oynamalarıyla, eril cinsiyet rol algısı ise kazma, kürek, tırmık, kova gibi oyuncaklarla oynamaları ile anlamı bir şekilde ilişkilenmiştir. Annenin dişil cinsiyet rol algısı arttıkça kız çocuklarının öğretmene şikayet etme davranışlarında azalma olduğu saptanmıştır. Eril cinsiyet rol algısı yüksek olan anneler hem erkek hem de kız çocuklarını, kazma, kürek, tırmık, kova gibi oyuncaklarla oynama konusunda daha fazla cesaretlendirmiştir.

5.1.3. Babaların Dişil ve Eril Cinsiyet Rol Algısı ile Kız ve Erkek Çocukların Akran Etkileşimleri ve Oyuncak Tercihi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Relations Between Fathers' Masculine and Feminine Role Perception and Girls and Boys Peer Interactions and Toy Preferences):

Babanın dişil cinsiyet rol algısı erkek çocuklarının; arkadaşlarını eleştirme, kıyaslama yapma ($r=0,95$, $p<0,05$), arkadaşlarına bağırma, tartışma, alay-taklit etme ($r=0,80$, $p<0,05$) ve arabalar, trafik işaretleri gibi oyuncaklarla oynama ($r=0,67$, $p<0,05$) etkinlikleri ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkilenmiştir. Babanın eril cinsiyet rol algısı erkek çocuklarının; arkadaşlarını eleştirme, kıyaslama yapma davranışları ile negatif yönde anlamlı ilişkilenmiştir ($r=-0,64$, $p<0,05$). Babaların dişil cinsiyet rol algıları arttıkça çocuklarında sözel saldırganlık içeren hareketler, eleştirme ve kıyaslama yapma gibi dişil özellikler gösteren davranışların arttığı dikkati çekmektedir.

Babanın dişil cinsiyet rol algısı kız çocuklarının; direksiyon kullanarak araba sürmesi ile ($r=0,61$, $p<0,05$) pozitif yönde anlamlı ilişkilenmiştir. Babanın eril cinsiyet rol algısı kız çocuklarının; spor aletleri ile oynama ($r=0,71$, $p<0,05$) etkinliklerinde bulunmaları ile pozitif, direksiyon kullanarak araba sürmesi ($r=-0,53$, $p<0,05$), müzik aletleri ile oynaması ($r=-0,89$, $p<0,05$), arkadaşları ile sohbet etmeleri ($r=-,60$, $p<0,05$), Selena, damat-gelin olma gibi rol oyunları oynamalarıyla ($r=-0,81$, $p<0,05$) negatif yönde anlamlı ilişkilenmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, babaların eril cinsiyet rol algısı arttıkça kız çocuklarının spor etkinliklerine daha çok yönelindikleri görülmektedir. Tam tersi olarak, babanın eril cinsiyet rol algısının yüksek olması durumunda kız çocuklarının arkadaşları ile sohbet etme, müzik aletleri ile oynama, rol yapma gibi etkinlikleri daha az tercih ettikleri saptanmıştır. Ayrıca eril cinsiyet rol algısı arttıkça babalar kızlarının direksiyon kullanarak araba sürmek gibi erkek çocukların tercih ettiği etkinliklerde bulunmalarını pek onaylamadıkları ulaşılan bulgular arasındadır.

5.2. Nitel Bulgular (Qualitative Findings)

Yapılan gözlemlerde, çocukların çoğunlukla kendi cinsiyetindeki çocuklar ile etkileşime girmeyi tercih ettikleri ve hemcins gruplarla daha sık oyun oynadıkları görülmüştür. Tercih edilen etkinlikler için yapılan gözlemler sonucunda; resim yapma, evcilik oynama, bebek ile oynama, sohbet etme, oyuncak makyaj malzemelerini kullanma gibi etkinlikleri kızların erkeklerden anlamlı bir şekilde daha fazla tercih ettiğini ve bu etkinliklerde oldukça uzun zaman geçirdikleri görülmüştür. Boşuşma, hırsız-polis oynama, direksiyon kullanma, trafik işaretleri ile oynama, puzzle ve bloklarla oynama ve tamir aletleri

ile oynama gibi etkinlikleri ise erkekler kızlara oranla daha çok tercih etmiş ve zamanlarını bu etkinliklerle geçirmişlerdir. Yapılan gözlemler, hem sınıf içinde hem de bahçede, erkek çocukların daha büyük gruplarla hareketli etkinliklerde bulduklarını ortaya koyarken, kız çocuklarının daha çok ikili ve üçlü gruplarla daha az hareket içeren oyunları tercih ettiklerini göstermiştir. Kızlar daha çok arkadaşları ile sohbet etmekte, kulaktan kulağa fısıldamakta, masa başında kız arkadaşları ile vakit geçirmektedir. Kızlar öğretmenleriyle erkeklere oranla, şikayet etme, danışma, bir şeyler anlatma gibi aktivitelerle daha çok iletişime girmektedir. Etkinlikler sırasında oyun oynarken, erkek çocuklarda daha çok fiziksel saldırganlık (boğuşma, vurma, güreşme, dövüş-savaş oyunları oynama vb) görülürken kızlarda ise sözel saldırganlık (alay etme, taklit etme, sözlü dalaşma vb.) görülmüştür. Etkinlikler içinde bazen kızlarda erkeler tarafından fiziksel saldırganlık içeren davranışlara maruz bırakılmış, bunun sonucunda ise kızlar erkeklere fiziksel karşılık vermektense öğretmene şikayet ederek bu saldırganlığa tepki göstermişlerdir. Erkek çocuklar fiziksel saldırganlık içeren davranışlar sergilerken, dizilerde ve çizgi filmlerde yer alan karakterleri taklit etmişler, çizgi film kahramanları gibi davranmaya çalışmışlardır. Kızların ise sihir ve olağanüstü öğeler içeren dizi karakterlerinden etkilendikleri gözlenmiştir. Her üç sınıfta da, karşı cins arkadaşları ile etkileşime geçen kız ve erkek çocuklar gözlenmiş, bu çocuklar bireysel olarak karşı cinsten oluşan grubun etkinliğine katılmış veya kısa süreli olarak etkileşime geçmişlerdir. Genellikle aynı kız ve erkekler karşı cins grupları ile evcilik, büyük bloklarla oynama, küçük bloklar ve takmalı oyuncaklar ile masada oynama gibi etkinliklerde etkileşime geçmişlerdir. Evcilik oynarken kız ve erkek çocukların ebeveynlerinden etkilendikleri, oyun sırasında arkadaşları; "Neden böyle yaptın? " diye bir soru sorduğunda "Annem de böyle yemek yapıyor" veya "babamda işe giderken arabaya biniyor" gibi cevaplar verdikleri gözlenmiştir. Oyun sırasında, evcilik köşesini düzenlerken veya kullanırken ise ailelerinden gözlemlediklerine göre düzenlemek ve oyunu kurgulamak istemişler ama farklı aile yapıları olduğu için oyun sırasında çeşitli tartışmalara girmişlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMENDATIONS)

Bu araştırmada, farklı SED'den gelen anne-babaların cinsiyet rolleri algısı ile 60-72 ay arası çocukların akranları ile olan etkileşimleri ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak farklı SED'deki anne-babaların cinsiyet rol algılarının farklılaşıp farklılaşmadığı saptanmıştır. Çocukların cinsiyet rol algısını yansıtan oyuncak seçimi ve akranları ile olan etkileşimleri ebeveynlerin cinsel rol algıları ile ilişkilendirilmiştir.

Araştırma bulguları, babaların eril cinsiyet rol algıları arasında SED'e dayalı anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Babaların erillik cinsiyet rol algıları arasındaki bu farklılığı ailelerin kültürel ve toplumsal bakış açısı ve beklentileri ile değer verilen kişisel özellikler arasındaki farklılıklarla açıklayabiliriz. Eğitim seviyesi düşük olan ve profesyonel bir formal eğitim gerektirmeyen mesleklerde çalışan babaların daha geleneksel cinsel bakış açısına sahip oldukları ve eril cinsiyet rol algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Orta SED'deki babaların diğer gruplardaki babalara oranla hem dişil hem de eril cinsel rol algıları açısından daha uyumlu ve eşitlikçi bir yapıya sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Babaların cinsiyet rolleri algısının aksine farklı SED' deki annelerin cinsiyet rol algıları arasında anlamlı farklılıklar saptanamamıştır. Her üç SED grupta eğitim seviyesi farklı anneler yer

almasına karşın, çalışmayan anne sayısının fazla olması bu bulgunun olası nedenleri arasında gösterilebilir. Ulaşılan sonuçlardan farklı olarak Mangır ve Baran (1992) farklı SED'deki ailelerin cinsel kavrayış ve cinsel kimliğin kazanılması ile ilgili yaptıkları çalışmada sosyo-ekonomik düzey ve anne babanın eğitim durumu yükseldikçe, çocukların cinsel kimliği algılama testlerinden aldıkları puanın arttığını bulmuşlardır. Bu sonucu ise; yükselen SED ile birlikte ebeveynlerin çocuklarına cinsel kimlik kazanmaları açısından daha bilinçli bir şekilde yaklaşımları şeklinde açıklamışlardır.

Gözlemlerden elde edilen bilgilere göre, erkek ve kız çocukların akranları ile olan etkileşimlerinde farklı davranışlar sergiledikleri, etkinlik ve oyuncak tercihlerinde de çeşitli farklılıklar olduğu saptanmıştır. Özellikle fiziksel saldırganlık içeren davranışlar erkek çocuklarda, sözel saldırganlık içeren davranışlar ise kız çocuklarda görülmektedir. Çocukların en çok tercih ettikleri oyuncak ve etkinlikler dikkate alınarak, ebeveynlerin dişil/eril cinsiyet rol algıları ile arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına da bakılmıştır. Yapılan araştırma sonunda, ebeveynlerin genel olarak dişil ve eril cinsiyet rol algısı ile kız ve erkek çocukların tercih ettikleri çeşitli oyuncaklar, etkinlikler ve farklı akran etkileşimleri ile anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Daha ayrıntılı bilgi elde etmek için, anne-babaların ayrı ayrı eril ve dişil cinsiyet rol algısının kız ve erkek çocukların tercih ettikleri oyuncaklar-etkinlikler ve akran etkileşimleri incelenmiş, anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Annenin eril cinsiyet rol algısı erkek çocukların peluş oyuncaklarla oynama gibi davranışı ile olumsuz yönde anlamlı ilişkilendirirken annenin dişil cinsiyet rol algısı kız çocukların peluş oyuncaklarla, eril cinsiyet rol algısı ise kızların kuzma, kürek, tırmık, kova gibi oyuncaklarla oynamaları ile olumlu yönde anlamlı bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Babaların dişil cinsiyet rol algıları erkek çocukların sözel saldırganlık içeren alay-taklit etme, tartışma gibi hareketler yapması ile olumlu yönde anlamlı, eril cinsiyet rol algısı ise kız çocukların direksiyon kullanarak araba sürmek etkinliği ile olumsuz yönde ilişkilendirilmiştir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara paralel olarak yurt içi (Aksoy, 1990; Mangır ve Baran, 1990; Gökkaya, 1994; Keleş, 2008; Yögev, 2006) ve yurt dışında (Bussey ve Bandura, 1992; Jacklin ve Macobby, 1978; Llyod ve Smith, 1986; Serbin ve Arkadaşları, 1994 (akt. Maccoby, 1978) ; Greulich, 2007; Tobin, 2007) yapılan bir çok çalışmada çocukların oyun arkadaşı, etkileşimleri ve oyuncak tercihleri incelendiğinde cinsiyete dayalı bazı farklar bulunmuştur. Çocukların yaptığı etkinliklerin ve oyuncak tercihlerinin kaynağının; ebeveyn gözlemleri, model alma, çevredekilerin sunduğu pekiştireç-cezalar ve yazılı ve görsel medyada yer alan çizgi film-diziler olduğu düşünülebilir. Bu sonuçlar; ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimlerin, çocukların diğer bireylerle kurdukları ilişkileri, toplumsal hayata bakışları, tercih ve tutumları üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu açıdan; ebeveynlerin cinsel rol algısına yönelik tutum ve düşünceleri, çocukların davranış ve tercihlerini toplumsal normlara göre şekillendirmede önemli etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyo-ekonomik düzeyin ebeveynlerin cinsel rol algısı ile ilişkili olduğu ve anne-babaların çocukların oyuncak tercihi ve akran etkileşimlerini şekillendirme potansiyeline sahip oldukları söylenebilir. Bu açıdan, anne ve babalarla çalışarak, ebeveynlerin daha eşitlikçi bir cinsel tutuma sahip olmaları için bilinçlendirme çalışmalarının hem yerel hem de ulusal düzeyde hayata geçirilmesinin önemi anlaşılmaktadır. Bu konuda okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Alanda çalışan öğretmenler anne-babaların gereksinimlerini, beklentilerini saptayarak

çocukların sağlıklı bir cinsel gelişime sahip olabilmeleri, sağlıklı kimlikler geliştirebilmeleri için özellikle babalar da dahil olmak üzere ebeveynleri; eşitlikçi cinsel rol algısı, çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri hakkında bilgilendirip, onlara olumlu örnekler sunabilir. Babaların toplantılara katılabilmesi için babaların çalışma saatleri göz önüne alınarak toplantılar düzenlenebilir, babaların da davet edildiği hafta sonu etkinlikleri planlanabilir ve babaların da evde oldukları saatlerde ev ziyaretleri planlanabilir. Ayrıca öğretmenler sınıf ortamında tüm çocuklara pozitif deneyim verebilecek etkinlikler hazırlamaya daha fazla önem verebilirler.

Yapılan araştırma; ülkemizdeki farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların ve okul öncesi dönemdeki çocukların, günümüzdeki sosyal dünya içindeki cinsel rol algısını yansıtmaktadır. Farklı bölgelerde yaşayan, farklı kültürlere ve bakış açılarına sahip insanları, ayrıca değişen hayat şartlarını da düşünürsek bu konu hakkında bu farklılıkları dikkate alan daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Yapılacak çalışmalar değişen toplumsal ve kültürel değerlerin nasıl bir değişime uğradığını görebilmemizi ve cinsiyet kalıplarının cinsel rol algılarını nasıl etkilediğini anlamamızı sağlayabilir.

Bu çalışmada ve diğer çalışmalarda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde gelecekte yapılacak araştırmaların, benzer konuları, temsil gücü yüksek, daha büyük örneklerle, farklı araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak tekrar etmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Nicel yöntem kullanan çalışmalara ek olarak, söz konusu çalışmalarda nitel araştırma yöntemlerine ağırlık verilmesi konunun derinlemesine anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Artan, İ. ve Bayhan, P.S., (2007). Çocuk Gelişim Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayınları.
2. Aksoy, C.Ç., (1990), "3-6 Yaş Arası Çocukların Oyuncak Tercihlerinde Cinsiyet Faktörünün Etkisinin İncelenmesi" , Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
3. Bandura, A., (1977). Social Learning Theory. New Jersey 07458: Prentice Hall, Inc. A Person Education Company Upper Saddle River.
4. Baran, G. ve Mangır, M., (1990). Farklı Sosyo- Ekonomik Düzeylerdeki Altı Yaş Çocuklarında Cinsel Kimliğin Kazanılması Üzerinde Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları (Bilimsel Araştırma ve İncelemeler), 1190(653), 1-45.
5. Gander, H.W. ve Gardiner, M.J., (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. (A. Dönmez, B. Onur ve N. Çelen, Çev.), Ankara: İmge Kitabevi. (Orjinal baskı, 1993).
6. Girginer, H.U., (1994), "Türk Toplumunda Cinsiyet Algısı", Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
7. Gökkaya, İ., (1994). "Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları ve Cinsiyete Uygun Çocuk Yetiştirme Eğilimleri ile Okul Öncesi Çocuklarının Cinsiyet Rolü Gelişimi (Oyuncak Tercihi ile) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
8. Greulich, F.K., (2007). "How Young Children Learn about Gender: The Influence of Parents and Peers", Doctor of Philosophy, New York University. Steinhart school of Culture, Education, and Human Development. New York.

9. Hee, H.K., (2007). Perspectives of Male Teachers in Special Education in Preschools, US: PreQuest Information and Learning Company.
10. İmamoğlu, O., (1993). Gazetelerde Kadının ve Erkeğin Temsil Edilişi. Türk Psikoloji Dergisi, Cilt 8, Sayı. 29, 23-30.
11. Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kansu, A., (1976). Cinsiyet Rollerinin Sosyalleşmesi ve Aile Dinamiği: Kuşaklararası Bir Karşılaştırma. Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, (Sosyal Bilimler), sayı: 415, 35-38.
12. Keleş, S., (2008). "Erken Çocuklukta Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği Ölçüm Aracının Uyarlanması", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
13. Maccoby, E.E., (1998). The Two Sexes. (3. baskı). England: The Belknap Press of Harvard University Press.
14. Moore, C.E., (2004). The Sociological Factor That Affect the Retention of Male Early Childhood Teachers, US: PreQuest Information and Learning Company.
15. Nadelman, L., (2004). Research Manual in Child Development. (2. Baskı). London: Lawrence Erlbaum Associates.
16. Shaffer, D.R., (1988). Sex Differences and Sex Role Development. Social and Personality Development. (Ed: D.R. Shaffer). California: Brooks/ Cole Publishing Company.
17. Tobin, D.D., (2007). "Gender Stereotypes and Gender Identity as Interacting Influences on Children's Self- Concepts: A Self-Socialization Model of Gender Development", Doctor of Philosophy, Florida Atlantic University. The Charles E. Schmidt College of Science in Partial Fulfillment of Requirements. Florida Atlantic University.
18. Yögev, Ş.P., (2006). "Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması, Aile, Okul, Arkadaş Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.